

บทที่ 4

ความต่างของสระสั้นยาว e-ee : ลักษณะและการปรากฏ
ของรูปเขียนแทนเสียงสระ

ในบทนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee โดยมีหัวข้อที่จะกล่าวถึง ได้แก่ ลักษณะของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee การปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ในสมัยต่าง ๆ ประเภทของคำที่ใช้รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee การแปรเปลี่ยนของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee การปรากฏของคู่เทียบรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee และอภิปรายการเกิดความต่างของสระสั้นยาว e-ee นอกจากนี้ยังจะได้แสดงตารางตัวเลขเปรียบเทียบจำนวนคำที่ปรากฏรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee และจำนวนคู่เทียบรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ในเอกสารแต่ละสมัยเพื่อให้มองเห็นการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee อย่างชัดเจน

ลักษณะของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee

รูปเขียนที่ใช้แทนเสียงสระ e-ee ในภาษาไทยที่พบในข้อมูลตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันมีอยู่ 4 รูป แบ่งตามการปรากฏในโครงสร้างพยางค์เปิดและพยางค์ปิดได้ดังนี้

1. รูปเขียนที่ใช้แทนเสียงสระ e-ee ในพยางค์เปิดมี 2 รูปได้แก่

<แ-> เช่น รูปเขียนแทนเสียงสระในคำ แช แห่ แก้ว แก้ว จอแจ รูปเขียนนี้มีเพียงแบบเดียว

<แ-ะ> เช่น รูปเขียนแทนเสียงสระในคำ แกะ แะ ระทะ เกาะกะ รูปเขียนนี้มีเพียงแบบเดียว

2. รูปเขียนที่ใช้แทนเสียงสระ e-ee ในพยางค์ปิดมี 2 รูปได้แก่

<u>x</u> เช่น รูปเขียนแทนเสียงสระในคำ *แตก แก่ง แค้น แก้ว แจว* รูปเขียนนี้มีเพียงแบบเดียว

<u>̄x</u> เช่น รูปเขียนแทนเสียงสระในคำ *แก้ว ฝรั่ง ฝรั่ง ฝรั่ง พวง ฝรั่ง* รูปเขียนนี้มีเพียงแบบเดียว

การปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ในสมัยต่าง ๆ

จากการพิจารณาข้อมูลในสมัยต่าง ๆ พบว่ารูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ทั้ง 4 แบบ คือ <u>-</u> <u>-ะ</u> <u>x</u> และ <u>̄x</u> มีการปรากฏแตกต่างกันซึ่งผู้วิจัยจะกล่าวถึงการปรากฏของรูปเขียนตามลำดับเวลาดังนี้

1. สมัยสุโขทัย มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรากฏ 3 แบบ คือ <u>-</u> <u>-ะ</u> <u>x</u>

<u>-</u> ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

<u>-ะ</u> ปรากฏในศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงและศิลาจารึกศรีชุม แห่งละ 1 คำ แต่ไม่ปรากฏในศิลาจารึกนครชุม

<u>x</u> ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

2. สมัยอสุทธยา มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรากฏ 3 แบบ คือ <u>-</u> <u>-ะ</u> <u>x</u>

<แ- > ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

<แ-ะ > ปรากฏเฉพาะในประวัติโกษาปานเพียงฉบับเดียว และมีค่าปรากฏเพียง

คำเดียว

<แ-x > ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

3. สมัชรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรากฏ 3 แบบ คือ <แ- > <แ-ะ > <แ-x > โดยรูปเขียน <แ- > มีการปรากฏเปรียบกับรูปเขียน <แ-ะ > ด้วย

<แ- > ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

<แ-ะ > ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

<แ-x > ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

<แ- > ~ <แ-ะ > ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

4. สมัชรัตนโกสินทร์ตอนกลาง มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรากฏ 4 แบบ คือ <แ- > <แ-ะ > <แ-x > <แ-x̣ > โดยรูปเขียน <แ- > มีการปรากฏเปรียบกับรูปเขียน <แ-ะ > และรูปเขียน <แ-x > มีการปรากฏเปรียบกับรูปเขียน <แ-x̣ > ด้วย

<แ- > ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

<แ-ะ > ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

<แ-x > ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

$\langle \text{แ-}^{\text{ข}} \rangle$ ปรากฏในเอกสารสองฉบับ คือ พจนานุกรม ร.ศ.110 และพจนานุกรม
ร.ศ.120

$\langle \text{แ-} \rangle \sim \langle \text{แ-}^{\text{ะ}} \rangle$ ปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับ

$\langle \text{แ-}^{\text{ข}} \rangle \sim \langle \text{แ-}^{\text{ข}} \rangle$ ปรากฏในเอกสารสองฉบับ คือ พจนานุกรม ร.ศ.110 และ
พจนานุกรม ร.ศ.120

5. สมัยปัจจุบัน มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรากฏ 4 แบบ คือ $\langle \text{แ-} \rangle$ $\langle \text{แ-}^{\text{ะ}} \rangle$
 $\langle \text{แ-}^{\text{ข}} \rangle$ $\langle \text{แ-}^{\text{ค}} \rangle$ โดยรูปเขียน $\langle \text{แ-} \rangle$ มีการปรากฏแปรกับรูปเขียน $\langle \text{แ-}^{\text{ะ}} \rangle$ และ รูปเขียน $\langle \text{แ-}^{\text{ข}} \rangle$
มีการปรากฏแปรกับรูปเขียน $\langle \text{แ-}^{\text{ค}} \rangle$ ด้วย

$\langle \text{แ-} \rangle$ ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

$\langle \text{แ-}^{\text{ะ}} \rangle$ ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

$\langle \text{แ-}^{\text{ข}} \rangle$ ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

$\langle \text{แ-}^{\text{ค}} \rangle$ ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

$\langle \text{แ-} \rangle \sim \langle \text{แ-}^{\text{ะ}} \rangle$ ปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

$\langle \text{แ-}^{\text{ข}} \rangle \sim \langle \text{แ-}^{\text{ค}} \rangle$ ปรากฏในพจนานุกรม พ.ศ.2525 เพียงฉบับเดียว

จากการศึกษาการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ทั้ง 4 แบบดังกล่าวข้างต้น
พบว่า การปรากฏของรูปเขียนมีลักษณะที่ปรากฏคงที่และปรากฏแปร ซึ่งสามารถจำแนกเป็น 6 กลุ่ม
ได้ดังนี้

กลุ่ม <แ- > : คำในกลุ่มนี้มีรูปเขียน <แ- > ปรากฏเพียงแบบเดียว

กลุ่ม <แ-x > : คำในกลุ่มนี้มีรูปเขียน <แ-x > ปรากฏเพียงแบบเดียว

กลุ่ม <แ^๕-x > : คำในกลุ่มนี้มีรูปเขียน <แ^๕-x > ปรากฏเพียงแบบเดียว

กลุ่ม <แ-x > ~ <แ^๕-x > : คำในกลุ่มนี้จะมีรูปเขียนแทนเสียงสระสองแบบปรากฏแปร
อิสระกัน กล่าวคือ บางครั้งอาจปรากฏรูปเขียนแทนเสียงสระแบบ <แ-x > แต่บางครั้งก็อาจ
ปรากฏรูปเขียนแทนเสียงสระแบบ <แ^๕-x > เช่น

แหลม ~ แหล้ม (พจน.ร.ศ.110)

แขง ~ แข็ง (พจน.ร.ศ.110; พจน.ร.ศ.120)

กลุ่ม <แ-ะ > : คำในกลุ่มนี้มีรูปเขียน <แ-ะ > ปรากฏเพียงแบบเดียว

กลุ่ม <แ- > ~ <แ-ะ > : คำในกลุ่มนี้จะมีรูปเขียนแทนเสียงสระสองแบบปรากฏแปร
อิสระกัน กล่าวคือ บางครั้งอาจปรากฏรูปเขียนแทนเสียงสระแบบ <แ- > แต่บางครั้งก็อาจ
ปรากฏรูปเขียนแทนเสียงสระแบบ <แ-ะ > เช่น

แล ~ และ (ก.ม.3 คาง)

กระแทน ~ กระแทนะ (พจน.2525)

เพื่อให้เห็นปริมาณของคำที่ใช้รูปเขียนที่แทนเสียงสระ e-ee และการปรากฏ
ของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ในเอกสารแต่ละสมัยอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะแสดงการปรากฏ
ดังตารางที่ 14

ตารางที่ 14 : แสดงการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee :

<แ->; <แ-ะ>; <แ->~<แ-ะ>; <แ-x>; <แ-x>~<แ^๕-x>; <แ^๕-x>

ในเอกสาร 5 สมัย

สมัย	เอกสาร	พ.ศ.	รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee					
			<แ-ะ>	<แ-ะ> ~<แ->	<แ->	<แ-x>	<แ-x> ~<แ ^๕ -x>	<แ ^๕ -x>
สุโขทัย	พ่อขุนราม	1835	1	-	9	17	-	-
	ศรีชุม	1884-1910	1	-	11	30	-	-
	นครชุม	1900	-	-	9	11	-	-
อสุทธยา	โบราณ	2119-2231	-	-	4	6	-	-
	โกษาปาน	2229	1	-	8	34	-	-
	ป่าโมกข์	2271	-	-	2	3	-	-
รัตนโกสินทร์ ตอนต้น	ก.ม.3ดวง	2347	9	2	30	126	-	-
	จ.ม.ร.3	2368-2370	4	1	20	59	-	-
รัตนโกสินทร์ ตอนกลาง	สี่พระจะนะ	2397	63	3	133	420	-	-
	พจน.110	2434	29	2	88	258	5	13
ปัจจุบัน	พจน.120	2444	27	3	96	259	4	6
	พจน.2470	2470	63	4	133	394	-	10
	พจน.2525	2525	85	5	198	520	1	16

จากตารางที่ 14 ผู้วิจัยใคร่จะสรุปการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระทั้ง 4 แบบ คือ <แ-> <แ-ะ> <แ-x> และ <แ^๕-x> ดังนี้

<แ-> เป็นรูปเขียนที่ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน ปริมาณของคำที่ใช้รูปเขียน <แ-> แม้จะมีมากพอสมควรแต่ก็ยังน้อยกว่าคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> ใน

เอกสารทุกฉบับ ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงสมัยปัจจุบันปรากฏว่ามีคำที่ใช้รูปเขียน <แ- > แปรอย่างอิสระกับรูปเขียน <แ-ะ > แต่ปริมาณของคำที่มีการใช้รูปเขียนแปรอิสระเช่นนี้มีไม่มาก

<แ-ะ > เป็นรูปเขียนที่ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน แต่คำที่ปรากฏในเอกสารสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาที่มีการปรากฏเพียงฉบับละ 1 คำ และไม่ได้ปรากฏอย่างต่อเนื่อง กล่าวคือ *แคะ* ปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหง *แพะ* ปรากฏในจารึกศรีชุม ซึ่งเป็นเอกสารสมัยสุโขทัย และ *แพะ* ปรากฏในประวัติโกษาปานซึ่งเป็นเอกสารสมัยอยุธยา นอกจากการปรากฏในเอกสารทั้งสามฉบับนี้แล้วคำที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ > ไม่ปรากฏในเอกสารฉบับอื่นในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยาอีกเลย ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นคำที่ใช้รูปเขียนนี้จึงปรากฏมากขึ้นในเอกสารทั้งสองฉบับ และมีการปรากฏเป็นกลุ่มก้อนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางจนถึงสมัยปัจจุบัน

<แ-x > เป็นรูปเขียนที่ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน คำที่ใช้รูปเขียนนี้มีจำนวนมากกว่าคำที่ใช้รูปเขียนอื่น ๆ ในเอกสารทุกสมัย รูปเขียนนี้มีการแปรอิสระกับรูปเขียน <แ-x > ในเอกสารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง 2 ฉบับ คือ พจนานุกรม ร.ศ.110 และพจนานุกรม ร.ศ.120 และในเอกสารสมัยปัจจุบัน คือ พจนานุกรม พ.ศ.2525 ซึ่งในระยะเวลาเดียวกันนี้มีการปรากฏของคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x > ขึ้นในภาษาไทย

<แ-x > เป็นรูปเขียนที่เพิ่งปรากฏในภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางโดยเริ่มปรากฏใน พจนานุกรม ร.ศ.110 และปรากฏต่อมาจนถึงสมัยปัจจุบัน คำส่วนมากที่ใช้รูปเขียน <แ-x > ในพจนานุกรม ร.ศ.110 และพจนานุกรม ร.ศ.120 เป็นคำที่ผู้วิจัยพบว่าเคยใช้รูปเขียน <แ-x > มาก่อนในเอกสารสมัยก่อนหน้านั้น อย่างไรก็ตาม ปรากฏว่าคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x > ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางเกือบทั้งหมดเปลี่ยนกลับไปใช้รูปเขียน <แ-x > ในเอกสารสมัยปัจจุบัน มีคำเพียงสองคำ คือ *แข็ง* กับ *แผล้ว* ที่คงใช้รูปเขียน <แ-x > ตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางจนกระทั่งปัจจุบันนี้ ส่วนคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x > ในสมัยปัจจุบันเกือบทั้งหมดเป็นคำที่เพิ่งจะปรากฏในเอกสารสมัยปัจจุบัน

ประเภทของคำที่ใช้รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee

รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ที่ปรากฏในเอกสารสมัยต่าง ๆ มีทั้งที่เป็นคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม คำทั้ง 3 ประเภทนี้มีการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระแตกต่างกัน เพื่อให้เห็นการใช้รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ในคำทั้งสามประเภทอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะเสนอตารางแสดงการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 15 : แสดงการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee
ในคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

สมัย	เอกสาร	รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee จำแนกตามประเภทของคำ																	
		<แ-ะ>			<แ-ะ> ~<แ->			<แ->			<แ-x>			<แ-x> ~<แ-x>			<แ-x>		
		ร	ม	ย	ร	ม	ย	ร	ม	ย	ร	ม	ย	ร	ม	ย	ร	ม	ย
สุโขทัย	พ่อขุนราม	-	1	-	-	-	-	2	7	-	7	10	-	-	-	-	-	-	-
	ศรีชุม	-	1	-	-	-	-	2	9	-	16	13	1	-	-	-	-	-	-
	นครชุม	-	-	-	-	-	-	3	6	-	5	6	-	-	-	-	-	-	-
อยุธยา	โบราณ	-	-	-	-	-	-	-	4	-	2	3	1	-	-	-	-	-	-
	โกษาปาน	-	1	-	-	-	-	1	6	1	15	16	3	-	-	-	-	-	-
	ป่าโมกข์	-	-	-	-	-	-	-	2	-	2	1	-	-	-	-	-	-	-
รัตน.	ก.ม.3ดวง	-	5	4	1	1	-	3	17	10	36	81	9	-	-	-	-	-	-
ตอนต้น	จ.ม.ร.3	-	2	2	-	1	-	4	12	4	17	34	8	-	-	-	-	-	-
รัตน.	สี่พระ	-	54	9	-	3	-	8	109	16	49	333	38	-	-	-	-	-	-
ตอนกลาง	พจน.110	-	22	7	-	1	1	5	66	17	38	169	51	3	2	-	3	10	-
	พจน.120	-	20	7	-	2	1	6	69	21	38	174	47	3	2	-	1	5	-
ปัจจุบัน	พจน.2470	-	51	12	-	3	1	7	98	28	58	275	61	-	-	-	1	7	2
	พจน.2525	-	72	13	-	4	1	5	155	38	50	382	88	-	1	-	1	9	6

จากตารางที่ 15 คำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม มีการใช้รูปเขียนแทนเสียงสระ
สรุปได้ดังนี้

1. คำร่วมเชื้อสาย มีการใช้รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ec 3 แบบ คือ

รูปเขียน <แ- > : คำร่วมเชื้อสายที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย
จนถึงปัจจุบัน โดยปรากฏในเอกสารที่ใช้เก็บข้อมูลทุกฉบับ คำร่วมเชื้อสายคำหนึ่ง คือ แผ เคย
ใช้รูปเขียน <แ- > แปรกับรูปเขียน <แ-ะ > กล่าวคือ มีการปรากฏเป็น แผ ~ แพะ ในกฎหมาย
ตราสามดวง แต่การปรากฏเช่นนี้พบในเอกสารนี้เพียงฉบับเดียวเท่านั้น

รูปเขียน <แ-x > : คำร่วมเชื้อสายที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย
จนถึงปัจจุบัน โดยปรากฏในเอกสารทุกฉบับ

รูปเขียน <แ-x > : คำร่วมเชื้อสายที่ใช้รูปเขียน <แ-x > ปรากฏในภาษาไทยในสมัย
รัตนโกสินทร์ตอนกลางและสมัยปัจจุบัน ทั้งนี้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางจำนวนคำร่วมเชื้อสาย
ที่ใช้รูปเขียนนี้มีเพียงเล็กน้อย และคำบางคำใช้รูปเขียน <แ-x > แปรกับรูปเขียน <แ-x > ด้วย
และในปัจจุบันมีคำร่วมเชื้อสายที่ใช้รูปเขียนนี้เพียงคำเดียวเท่านั้น คือ แข้ง การปรากฏของคำ
ร่วมเชื้อสายที่ใช้รูปเขียน <แ-x > ในเอกสารต่าง ๆ ได้แก่

คำร่วมเชื้อสาย	พจน. 110	พจน. 120	พจน. 2470	พจน. 2525
แก่น	แก่น	แก่น	แก่น	แก่น
แค้น	แค้น	แค้น	แค้น	แค้น
แก้ว	แก้ว	แก้ว	แก้ว	แก้ว
แค้น	แค้น~แค้น	แค้น~แค้น	แค้น	แค้น
แมลง	แมลง~แมลง	แมลง~แมลง	แมลง	แมลง
แข้ง	แข้ง~แขง	แข้ง~แขง	แข้ง	แข้ง

สำหรับคำว่า *แมลง* ที่ปรากฏเปรียบ *แมลง* นั้น ผู้วิจัยพบว่าปรากฏในคำ *แมลงป่อง* ดังนั้นการออกเสียงสระสั้นในคำนี้จึงอาจเนื่องมาจากการที่ปรากฏอยู่ในพยางค์ที่ไม่ลงเสียงหนัก

2. คำใหม่ มีการใช้รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee 4 แบบ คือ

รูปเขียน <แ- > : คำใหม่ที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยปรากฏในเอกสารทุกฉบับ

รูปเขียน <แ-ะ > : คำใหม่ที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบันคำที่ปรากฏในสมัยสุโขทัยและอยุธยา มีน้อยมาก ได้แก่

สมัยสุโขทัย	แคะ	(จารึกพ่อขุนรามคำแหง)
	แพะ	(จารึกศรีชุม)
สมัยอยุธยา	แพะ	(ประวัติโกษาปาน)

คำใหม่ที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ > ปรากฏเป็นกลุ่มก้อนในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งในระยะเดียวกันนี้มีการปรากฏการใช้รูปเขียน <แ-ะ > แปรกับรูปเขียน <แ- > ด้วย

รูปเขียน <แ-x > : คำใหม่ที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยปรากฏในเอกสารทุกฉบับ

รูปเขียน <แ^๕x > : คำใหม่ที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางและสมัยปัจจุบัน ในระยะเวลาเดียวกันนี้คำบางคำใช้รูปเขียน <แ^๕x > แปรกับรูปเขียน <แ-x > ด้วย คำที่มีการใช้รูปเขียนแปรดังกล่าวนี้ ได้แก่

แหลม ~ แหล้ม	(พจนานุกรม ร.ศ.110)
กระแต้ว ~ กระแต่ว	(พจนานุกรม ร.ศ.120)
แหม้ม ~ กระแหมบ	(พจนานุกรม พ.ศ.2525)

3. คำสืม มีการใช้รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee 4 แบบ คือ

รูปเขียน <แ- > : คำสืมที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยอยุธยาจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยในสมัยอยุธยา คำสืมที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏเพียงคำเดียวในประวัติโกษาปาน และไม่ปรากฏในเอกสารอื่น คำสืมที่ใช้รูปเขียน <แ- > ปรากฏเป็นกลุ่มก้อนตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบันโดยปรากฏในเอกสารทุกฉบับ

รูปเขียน <แ-ะ > : คำสืมที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงปัจจุบัน

รูปเขียน <แ-x > : คำสืมที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน โดยในสมัยสุโขทัยและอยุธยา ปริมาณของคำสืมที่ใช้รูปเขียนนี้มีเล็กน้อย และปรากฏมากขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คำสืมที่ใช้รูปเขียน <แ-x > ปรากฏเป็นกลุ่มก้อนในเอกสารทุกฉบับในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางและสมัยปัจจุบัน

รูปเขียน <แ-x̄ > : คำสืมที่ใช้รูปเขียนนี้ปรากฏในภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางและสมัยปัจจุบัน โดยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง คำสืมที่ใช้รูปเขียน <แ-x̄ > ปรากฏในพจนานุกรม ร.ศ.120 เพียงฉบับเดียว ส่วนในสมัยปัจจุบันปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับ

การแปรเปลี่ยนของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee

รูปเขียนใช้แทนเสียงสระ e-ee มีการปรากฏในเอกสารสมัยต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน ซึ่งแสดงให้เห็นว่ามีการแปรเปลี่ยนของรูปเขียน จากการพิจารณาข้อมูลพบว่ารูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee มีการแปรเปลี่ยนดังนี้

1. รูปเขียน <แ-> เป็นรูปเขียนที่ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัย จากการพิจารณาข้อมูลพบว่ามีคำที่ใช้รูปเขียนแปร <แ->~<แ-ะ> ซึ่งทำให้เห็นว่าการแปรเปลี่ยนของคำที่ใช้รูปเขียน <แ-> ดังนี้

ในสมัยสุโขทัยและสมัยอสุทธยา คำว่า *และ* และ "ด้วย กับ" เป็นคำที่ใช้รูปเขียน <แ-> คือ *และ* ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง คำนี้ใช้รูปเขียนแปร <แ->~<แ-ะ> คือ *และ ~ และ* โดยรูปแปรนี้ปรากฏในเอกสารทุกฉบับ ในสมัยปัจจุบัน คำนี้เปลี่ยนมาใช้รูปเขียน <แ-ะ> เพียงรูปเดียว การแปรเปลี่ยนรูปเขียนของคำนี้แสดงอย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

สุโขทัย อสุทธยา รัตนโกสินทร์ต้น รัตนโกสินทร์กลาง ปัจจุบัน
"ด้วย กับ" แล แล แล ~ และ แล ~ และ และ

จากการพิจารณาการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระของคำนี้ แสดงให้เห็นว่ามีการแปรเปลี่ยนของรูปเขียนแทนเสียงสระในคำภาษาไทย หากยึดเสียงในภาษาปัจจุบันเป็นหลัก ว่ารูปเขียน <แ-> เป็นรูปที่ใช้เขียนแทนเสียงสระชาว [ee] และ <แ-ะ> เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนแทนเสียงสระสั้น [e] ผู้วิจัยคิดว่าการแปรเปลี่ยนของรูปเขียนในคำนี้สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนแปลงของเสียงสระ คือ น่าจะมีการเปลี่ยนเสียงจากเสียงสระชาวเป็นเสียงสระสั้น

นอกจากนี้การปรากฏของคำที่ใช้รูปเขียนแปร <แ->~<แ-ะ> ในเอกสารต่าง ๆ ดูเหมือนจะแสดงว่ามีการแปรเปลี่ยนของรูปเขียน <แ-> หรือรูปเขียน <แ-ะ> แต่ผู้วิจัยไม่อาจจะ

สรุปว่าคำเหล่านั้นมีการแปรเปลี่ยนในทำนองเดียวกับคำว่า *และ* เนื่องจากข้อมูลในเอกสารต่าง ๆ ปรากฏไม่ต่อเนื่องกัน และการปรากฏแปรของรูปเขียนก็ยังไม่สิ้นสุดในข้อมูลสมัยปัจจุบัน คำที่ใช้รูปเขียนแปร <แ->~<แ-ะ> ดังแสดงต่อไปนี้

	ศัพท์พระจนะ พจน.110	พจน.120	พจน.2470	พจน.2525
"เง้าจอด"	แง่งอน~แงะงอน			
"ทะโถม"	ทอแก~เกาะเกาะ			ทอแก~เกาะเกาะ
"บี แสก"		แบะ	แบะ	แบ๊~แบะ
"แน่ะ"			แสร~แสระ	แบ๊~แบะ
"เป็ยกเลอะ"			แสร~แจะ	
"แผ่น ขึ้น"			กะแป~กะแปะ	กะแป~กะแปะ
"เกาะ แคะ"				กระแทน~กระแทนะ

2. รูปเขียน <แ-ะ> เป็นรูปเขียนที่ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน จากการพิจารณาข้อมูลพบว่าคำที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> มีการใช้รูปเขียนแปร <แ->~<แ-ะ> หรือมีการเปลี่ยนไปใช้รูปเขียน <แ-> ในเอกสารบางสมัย การปรากฏของคำที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> ในลักษณะดังนี้แสดงให้เห็นว่าคำที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> อาจมีการแปรเปลี่ยนรูปเขียนเป็น <แ-> ได้ ตัวอย่างเช่นการแปรเปลี่ยนรูปเขียนของคำต่อไปนี้

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางมีคำว่า *และ* "เชือด เกือ" เป็นคำที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> คำนี้ปรากฏในศัพท์พระจนะพาสาไท แต่ในเอกสารฉบับต่อมาในสมัยเดียวกันนี้จนถึงสมัยปัจจุบัน คำนี้เปลี่ยนไปใช้รูปเขียนแปร <แ->~<แ-ะ> คือ *แล้ว* ~ *และ* การปรากฏแปรของรูปเขียน <แ->~<แ-ะ> ในคำนี้ชวนให้คิดว่า รูปเขียนแทนเสียงสระที่ใช้ในคำนี้มีแนวโน้มว่าจะเปลี่ยนจากรูปเขียน <แ-ะ> เป็นรูปเขียน <แ-> แต่การที่การปรากฏแปรของรูปเขียนยังคงปรากฏอยู่นั้นก็แสดงว่ากระบวนการแปรเปลี่ยนยังมิได้สิ้นสุดลง ผู้วิจัยจึงยังไม่อาจสรุปการแปรเปลี่ยนรูปเขียนของคำนี้ในขณะนี้ได้ การปรากฏของคำนี้ในเอกสารต่าง ๆ ดังแสดงต่อไปนี้

	สี่พะพะจะนะ	พจน.110	พจน.120	พจน.2470	พจน.2525
"ถือ"	และ	แแล้วละ	แแล้วละ	แแล้วละ	แแล้วละ

แจะ "จอด หุด หลัก" เป็นคำที่ปรากฏตั้งแต่สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นและสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง คำนี้ใช้รูปเขียน <แ-ะ> ในเอกสารทุกฉบับ ต่อมาในสมัยปัจจุบันคำนี้ใช้รูปเขียน <แ-> ในพจนานุกรม พ.ศ.2470 แต่ในพจนานุกรม พ.ศ.2525 ซึ่งเป็นเอกสารในสมัยเดียวกัน คำนี้เปลี่ยนกลับมาใช้รูปเขียน <แ-ะ> การปรากฏของคำนี้แสดงอย่างชัดเจนดังต่อไปนี้

	กม.	จม.	สี่พะ	พจน.	พจน.	พจน.	พจน.
	3ดวง	ร.3		110	120	2470	2525
"จอด หุด"	แจะ	แจะ	แจะ	แจะ	แจะ	แ	แจะ

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าคำที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> ในปัจจุบัน มีการแปรเปลี่ยนมาจากรูปเขียน <-ะ> คำที่พบที่มีการเปลี่ยนแปลงเช่นนี้ คือ แหะ "ผ่าออก" เป็นคำที่ปรากฏครั้งแรกในกฎหมายตราสามดวงในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยใช้รูปเขียนแปร <แหะ>~<หะ> ผู้วิจัยได้พบว่าในภาษาเขมรมีคำที่มีรูปเขียนเป็น ะ "ผ่าให้กว้าง" ซึ่งออกเสียง /veəh/ จึงสันนิษฐานว่าคนไทยคงจะยืมคำนี้มาใช้โดยการยืมทั้งรูปและเสียง แต่เมื่อเวลาผ่านไปก็เหลือเพียงคำที่เป็นการยืมเสียงอย่างเดียว การปรากฏของคำนี้ในเอกสารต่าง ๆ ดังแสดงต่อไปนี้

	กม.3 ดวง	สี่พะ	พจน.110	พจน.120	พจน.2470	พจน.2525
"ผ่าออก"	แหะ~หะ	แหะ	แหะ	แหะ	แหะ	แหะ

จากการปรากฏของรูปเขียน <แ-ะ> ทำให้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า การปรากฏรูปเขียน <แ-ะ> ในภาษาไทยนั้น อาจจะเนื่องมาจากการที่มีการแปรเปลี่ยนของเสียงสระฮว [eə] เป็นเสียงสระสั้น [e] หรืออาจจะเป็นการกำหนดให้รูปเขียน <แ-ะ> เพื่อให้แทนเสียงของของคำยืมก็เป็นได้

3. รูปเขียน <แ-x> เป็นรูปเขียนที่ปรากฏในภาษาไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางคำที่มีรูปเขียนนี้จำนวนหนึ่งมีการแปรเปลี่ยนไปใช้รูปเขียน <แ-x> ในเอกสารบางฉบับ

4. รูปเขียน <แ-x> เป็นรูปเขียนที่ปรากฏในภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง คำบางคำที่มีรูปเขียนนี้มีการเปลี่ยนรูปเขียนมาจาก <แ-x> แต่บางคำเกิดขึ้นในภาษาไทยโดยไม่ปรากฏว่าเคยมีรูปเขียนเป็น <แ-x> มาก่อน คำที่มีรูปเขียน <แ-x> ในเอกสารที่พบแต่ละฉบับมีจำนวนไม่มากนัก เพื่อให้สามารถมองเห็นการแปรเปลี่ยนของคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> อย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะนำเสนอตารางแสดงคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> ในเอกสารทุกฉบับ และการแปรเปลี่ยนของรูปเขียน ดังตารางที่ 16

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 16 : แสดงคำที่มีรูปเขียน <แ-x> และการแปรเปลี่ยนรูปสระของคำ

ความหมาย	เอกสาร				
	ศัพท์	ร.ศ. 110	ร.ศ. 120	พจน. 2470	พจน. 2525
แข็งแรง	กำแหง	กำแหง~กำแห้ง	กำแหง	กำแหง	กำแหง
ไม่อ่อน	แข็ง	แข็ง~แข็ง	แข็ง~แข็ง	แข็ง	แข็ง
ถิ่น เขต	แดน	แดน~แดน	แดน~แดน	แดน	แดน
ตัวสัตว์เล็ก ๆ	แมลง	แมลง~แมล้ง	แมลง~แมล้ง	แมลง	แมลง
ปลายเล็กคม	แหลม	แหลม~แหล้ม	แหลม	แหลม	แหลม
เนื้อแท้	แก่น	แก่น	แก่น	แก่น	แก่น
เสียงแจ่มใส	แจ้ว	แจ้ว	แจ้ว	แจ้ว	แจ้ว
อาการนอนนิ่ง	แช้ว	แช้ว	แช้ว	แช้ว	แช้ว
ดวงต่าง ๆ ที่จุมุก	แต่น	แต่น	แต่น	แต่น	แต่น
ประดับ	แต่ง	แต่ง	แต่ง	แต่ง	แต่ง
แนว	แถว	แถว	แถว	แถว	แถว
แถว	แนว	แนว	แนว	แนว	แนว
ตรง	แน้ว	แน้ว	แน้ว	แน้ว	แน้ว
บ่อเล็กตื้น	แอ่ง	แอ่ง	แอ่ง	แอ่ง	แอ่ง
ยื่นออกไป	แอ่น	แอ่น	แอ่น	แอ่น	แอ่น
ทำนองขับร้อง	-	แอ้ว	แอ้ว	แอ้ว	แอ้ว
เร็ว ไว	แห้ว	แห้ว	แห้ว	-	-
เร็ว	-	แพ้ว	แพ้ว	แพ้ว	แพ้ว
แลบออกมา	แพลม	แพลม	แพล้ม	แพลม	แพลม
กระจ่าง	แจ้ม	-	แจ้ม	แจ้ม	แจ้ม
ดินขั้วไก่	กะแต้ว	กะแต้ว	กะแต้ว~กะแต้ว	กะแต้ว	-
หาสใจแล้ว ๆ	ชะแมบ	-	-	แช้มบ	กะแช้มบ~แช้มบ
ไม่มาก	หริ่มแหรม	หริ่มแหรม	หริ่มแหรม	-	หริ่มแหรม
แคะ	-	-	กรั้น	แกกรั้น	แกกรั้น

ในตารางข้างต้นจะเห็นว่ารูปเขียน <แ-x> มีลักษณะการปรากฏ ดังนี้

- ก. ปรากฏเป็นรูปที่เปลี่ยนแปลงมาจาก <แ-x>
- ข. ปรากฏโดยไม่เคยมีรูปเขียนอื่นมาก่อน
- ค. ปรากฏเป็นรูปที่เปลี่ยนจาก <-x> ซึ่งเป็นรูปเขียนที่ใช้แทนเสียงสระต่ำกลาง [a] คำที่พบการเปลี่ยนแปลงลักษณะนี้มีเพียงคำเดียว คือ *กรัน* > *แกรัน*

นอกจากนี้ตารางยังแสดงการเกิดของรูปเขียนแบบกลับไปกลับมาอีกด้วย

ผู้วิจัยพบว่าในสมัยปัจจุบันคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> ส่วนมากเป็นคำใหม่ที่เป็นคำเลียนเสียงธรรมชาติและคำยืมที่เขียนตามเสียงในภาษาเดิม ส่วนคำร่วมเชื้อสายที่ใช้รูปเขียน <แ-x> มีเพียงคำเดียว คือ *แข้ง*

การปรากฏคู่เทียบรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee

คู่เทียบรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ที่พบในข้อมูล มีทั้งคู่เทียบรูปเขียนในพยางค์ปิด คือคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x> และคู่เทียบรูปเขียนในพยางค์เปิด คือ คู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ-> เพื่อให้เห็นจำนวนคู่เทียบรูปสระและการปรากฏของคู่เทียบรูปสระอย่างชัดเจน ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเภท จำนวน และความถี่ของการปรากฏของคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x> และแบบ <แ-ะ>-<แ-> ในเอกสารต่าง ๆ ตามลำดับ

1. คู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x>

คู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x> ปรากฏในเอกสารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง เพียงฉบับเดียว คือ พจนานุกรม ร.ศ.110

ประเภท จำนวน และความถี่ของการปรากฏของคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x>
ดังแสดงในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 : แสดงประเภท จำนวน และความถี่ของการปรากฏ
ของคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x>

แบบของ คู่เทียบ รูปสระ	ประเภท ของคู่เทียบ รูปสระ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวนคู่เทียบรูปสระที่ปรากฏในเอกสาร				
				สี่พะ	พจน.	พจน.	พจน.	พจน.
					110	120	2470	2525
<แ-x>-<แ-x>	ม-ย	1	100.00	-	1	-	-	-
รวม		1		-	1	-	-	-

จากตารางที่ 17 จะเห็นว่าคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x> มีจำนวนเพียง 1 คู่
ซึ่งเป็นคู่เทียบรูปสระประเภท ม-ย คือ <แต่ง>-<แต่ง>

2. คู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ->

คู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ-> ปรากฏในเอกสารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือ
จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 ปรากฏในเอกสารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางทั้งสามฉบับ คือ สี่พะ-
พะจะนะพาสาท พจนานุกรม ร.ศ.110 และพจนานุกรม ร.ศ.120 และปรากฏในเอกสาร
สมัยปัจจุบันทั้งสองฉบับ คือ พจนานุกรม พ.ศ.2470 และพจนานุกรม พ.ศ.2525

ประเภท จำนวน และความถี่ของการปรากฏของคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ->
ในเอกสารทั้งหกฉบับดังแสดงในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 : แสดงประเภท จำนวน และความถี่ของการปรากฏ
ของคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ->

แบบของ คู่เทียบ รูปสระ	ประเภท ของคู่เทียบ รูปสระ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวนคู่เทียบรูปสระที่ปรากฏในเอกสาร					
				จ.ม. ร.3	สัพพะ	พจน. 110	พจน. 120	พจน. 2470	พจน. 2525
<แ-ะ>-<แ->	ม-ร	4	9.76	-	2	-	2	4	4
	ม-ม	27	65.85	1	6	1	3	11	18
	ม-ส	9	21.95	-	3	2	2	3	6
	ส-ส	1	2.44	-	1	-	-	-	-
รวม		41		1	12	3	7	18	28

จากตารางที่ 18 จะเห็นว่าคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ-> มีจำนวนทั้งสิ้น 41 คู่ ซึ่งจำแนกประเภทของคู่เทียบรูปสระได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่

- ม-ร ปรากฏ 4 คู่ เช่น <แะ>-<แ>
- ม-ม ปรากฏ 27 คู่ เช่น <แะ>-<แ>
- ม-ส ปรากฏ 9 คู่ เช่น <กระแสะ>-<กระแ>
- ส-ส ปรากฏ 1 คู่ คือ <แะ>-<แ>

ประเภทของคู่เทียบรูปสระที่มีการปรากฏมากที่สุด คือ คู่เทียบรูปสระประเภท ม-ม ซึ่งปรากฏจำนวน 27 คู่ คิดเป็นร้อยละ 65.85 ของจำนวนคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ-> ทั้งหมด นอกจากนี้คู่เทียบรูปสระประเภท ม-ม ยังเป็นคู่เทียบรูปสระประเภทที่มีการปรากฏในเอกสารแต่ละฉบับมากกว่าคู่เทียบรูปสระประเภทอื่น ๆ

ในจำนวนคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ-> ทุกประเภท มีคู่เทียบรูปสระประเภทที่ประกอบด้วยคำใหม่เป็นจำนวนมากที่สุด คือ 40 คู่ คิดเป็นร้อยละ 97.56 ของจำนวนคู่เทียบรูปสระแบบทั้งหมด

เมื่อพิจารณาสมัยที่คู่เทียบรูปสระปรากฏจะพบว่า คู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x> มีการปรากฏในพจนานุกรม ร.ศ. 110 ซึ่งเป็นเอกสารในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางเพียงฉบับเดียวและไม่มีการปรากฏในเอกสารฉบับอื่น ๆ อีกเลย ส่วนคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ-> ปรากฏครั้งแรกในจดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 ซึ่งเป็นเอกสารในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คู่เทียบรูปสระแบบนี้ปรากฏอย่างต่อเนื่องในเอกสารทุกฉบับในสมัยต่อมาจนกระทั่งปัจจุบัน ระยะเวลาที่มีการปรากฏของคู่เทียบรูปสระทั้งสองแบบแสดงอย่างชัดเจน ดังตารางที่ 19

ตารางที่ 19 : แสดงระยะเวลาที่มีการปรากฏของคู่เทียบรูปสระ
แบบ <แ-x>-<แ-x> และแบบ <แ-ะ>-<แ->

แบบของ คู่เทียบรูปสระ	สุโขทัย	อยุธยา	รัตน.ต้น		รัตน.กลาง			ปัจจุบัน	
			กม.	จม.	สัพพะ	พจน.	พจน.	พจน.	พจน.
			3ดวง	ร.3		110	120	2470	2525
<แ-x>-<แ-x>	-	-	-	-	-	1	-	-	-
<แ-ะ>-<แ->	-	-	-	1	12	3	7	18	28

สำหรับประเภทของคำที่ปรากฏในคู่เทียบรูปสระนั้น ปรากฏว่าคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม มีการปรากฏในคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x> และคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-ะ>-<แ-> ดังตารางที่ 20

ตารางที่ 20 : แสดงการปรากฏของคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม
ในคู่เทียบรูปสระแบบ <แ-x>-<แ-x> และแบบ <แ-ะ>-<แ->

แบบของ คู่เทียบรูปสระ	จำนวน คู่เทียบรูปสระ ทั้งหมด	จำนวนคู่เทียบรูปสระที่มี การปรากฏของคำ 3 ประเภท		
		รวม	ใหม่	ยืม
<แ-x>-<แ-x>	1	-	1	1
<แ-ะ>-<แ->	41	4	40	10
รวม	42	4	41	11

จากตารางที่ 20 จะเห็นว่าคำใหม่มีการปรากฏในคู่เทียบรูปสระจำนวนมากที่สุด คือ ปรากฏในคู่เทียบรูปสระจำนวน 41 คู่ คิดเป็นร้อยละ 97.62 ของจำนวนคู่เทียบรูปสระทั้งหมด

อภิปรายการเกิดความต่างของสระสั้นยาว e-ee

ก่อนที่จะอภิปรายเกี่ยวกับการเกิดความต่างของสระสั้นยาว e-ee ผู้วิจัยใคร่จะกล่าวสรุปการปรากฏของรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ในเอกสารสมัยต่าง ๆ ดังนี้

ผู้วิจัยพบว่ารูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee มีการปรากฏในเอกสารสมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน ดังนี้

1. สมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยา รูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ที่ปรากฏในเอกสารสมัยนี้มี 3 แบบ คือ รูปเขียน <แ-> <แ-ะ> <แ-x> โดยรูปเขียนเหล่านี้ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืมแตกต่างกัน ดังนี้

รูปเขียน <แ- > ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-x > ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-ะ > ใช้เขียนเฉพาะคำใหม่

2. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรางภู 3 แบบ ได้แก่
รูปเขียน <แ- > <แ-x > และ <แ-ะ >

รูปเขียน <แ- > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-x > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-ะ > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำใหม่ และคำยืม

3. สมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรางภู 4 แบบ
ได้แก่ รูปเขียน <แ- > <แ-x > <แ-ะ > และ <แ-x̄ >

รูปเขียน <แ- > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-x > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-ะ > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-x̄ > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย และคำใหม่

4. สมัยปัจจุบัน มีรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ปรากฏ 4 แบบ ได้แก่ รูปเขียน <แ- > <แ-x > <แ-ะ > และ <แ[ี]-x >

รูปเขียน <แ- > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-x > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ-ะ > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำใหม่ และคำยืม

รูปเขียน <แ[ี]-x > เป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม

จากการพิจารณาข้อมูลพบว่ารูปเขียน <แ- > ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสายและคำใหม่ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยคำใหม่มีการใช้รูปเขียน <แ- > มากกว่าคำร่วมเชื้อสายอย่างเห็นได้ชัด ส่วนคำยืมที่ใช้รูปเขียนนี้เพียงจะปรากฏในสมัยอยุธยา โดยปรากฏในประวัติโกษาปาน เพียง 1 คำ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์จึงมีการปรากฏมากขึ้น และคำยืมที่ใช้รูปเขียนนี้มีการปรากฏจำนวนมากกว่าคำร่วมเชื้อสายในเอกสารทุกฉบับจนถึงปัจจุบันนี้

ส่วนรูปเขียน <แ-x > ใช้เขียนคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม ตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยปัจจุบัน โดยในสมัยสุโขทัยและสมัยอยุธยานั้น คำร่วมเชื้อสายและคำใหม่ที่ใช้รูปเขียน <แ-x > มีการปรากฏในปริมาณใกล้เคียงกันในเอกสารทุกฉบับ ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจนถึงสมัยปัจจุบันคำใหม่ที่ใช้รูปเขียนนี้มีปริมาณเพิ่มขึ้นมาก และในสมัยปัจจุบันคำใหม่ที่ใช้รูปเขียนนี้มีการปรากฏมากที่สุด ในเอกสารทุกฉบับ ในขณะที่คำร่วมเชื้อสายที่ใช้รูปเขียนนี้มีการปรากฏน้อยที่สุด ส่วนคำยืมที่ใช้รูปเขียน <แ-x > แม้ว่าจะมีการปรากฏในสมัยสุโขทัยและอยุธยาน้อยมากแต่กลับปรากฏว่าในปัจจุบันคำยืมที่ใช้รูปเขียนนี้มีจำนวนมากกว่าคำร่วมเชื้อสาย

สำหรับรูปเขียน <แ-ะ > มีการปรากฏในเอกสาร 2 ฉบับในสมัยสุโขทัยเพียงฉบับละ 1 คำ และมีการปรากฏในเอกสารสมัยอยุธยา 1 ฉบับ โดยมีการปรากฏ 1 คำเช่นกัน ในสมัย

รัตนโกสินทร์ตอนต้น คำใหม่และคำยืมที่ใช้รูปเขียนนี้มีการปรากฏในเอกสารทั้งสองฉบับในปริมาณใกล้เคียงกัน ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางจนถึงสมัยปัจจุบันคำใหม่ที่ใช้รูปเขียนนี้มีปริมาณมากกว่าคำยืมอย่างมากในเอกสารทุกฉบับ

จากการพิจารณาคำที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> ในสมัยสุโขทัยพบว่ามี 2 คำ คือ *แคะ* "ว่องไว" ปรากฏในจารึกพ่อขุนรามคำแหง และ *แพะ* "ชื่อสัตว์สี่เท้า" ปรากฏในจารึกศรีชุม ส่วนในสมัยอยุธยา คำ *แพะ* ปรากฏในประวัติโกษาปาน ผู้วิจัยสอบทานคำ *แคะ* * ในเอกสารภาษาอื่น ๆ แต่ไม่ปรากฏว่ามีคำในภาษาอื่นที่เหมือนหรือคล้ายคลึงกันทั้งเรื่องของเสียงและความหมาย และไม่ปรากฏว่าเป็นคำร่วมเชื้อสาย ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าเป็นคำสร้างใหม่ ส่วน *แพะ* มีคำที่มีเสียงใกล้เคียงกันปรากฏทั่วไปในภาษาตระกูลไทและภาษาตระกูลมอญ-เขมร ผู้วิจัยไม่อาจตัดสินใจได้ว่าคำนี้เป็นคำที่มีใช้อยู่ในภาษาตระกูลไทก่อนแล้วถูกยืมไปใช้ในภาษาอื่น ๆ หรือเป็นคำที่มีอยู่ในภาษาอื่นแล้วภาษาตระกูลไทยืมมาใช้ อย่างไรก็ตาม เนื่องจาก *แพะ* เป็นชื่อสัตว์ที่มีเสียงร้องใกล้เคียงกับชื่อที่เรียกอยู่ ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า คำนี้อาจเป็นคำที่ภาษาแต่ละภาษาต่างก็สร้างขึ้นใช้โดยการเลียนเสียงร้องของแพะ ทำให้เกิดคำที่มีเสียงใกล้เคียงกันในภาษาต่าง ๆ โดยไม่ต้องผ่านการยืมภาษา

ผู้วิจัยพบว่า คำยืมที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นล้วนเป็นคำยืมจากภาษาเขมร ซึ่งคำยืมเหล่านี้มีรูปสระในภาษาเดิมตรงกับรูปเขียน <แ-ะ> ในภาษาไทย เช่น *ระทะ* < *ระทะ* *กระแจะ* < *กรฺจะ* รูปเขียน <แ-ะ> จึงอาจจะเป็นรูปเขียนที่ใช้แสดงการเป็นคำยืมจากภาษาเขมรก็ได้

* ศ.ดร.ประเสริฐ ฒ นคร กล่าวว่า มีผู้สันนิษฐานว่าคำ *แคะ* นี้ อาจเป็นคำเดียวกับ *แฉิง* "แรง กล้า" ที่เป็นคำยืมภาษาเขมร แต่เป็นคำที่มีการกร่อนเสียง

ส่วนคำใหม่ที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> ส่วนมากเป็นคำเลียนเสียงและคำที่แสดงความหมายพิเศษ (expressives)

สำหรับรูปเขียน <แ-x> เพิ่งจะปรากฏในภาษาไทยในเอกสารสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางซึ่งเป็นสมัยที่มีการปรากฏของรูปเขียน <เ-x> ในภาษาไทยอย่างแน่นอนแล้ว โดยรูปเขียน <แ-x> เริ่มปรากฏในพจนานุกรม ร.ศ. 110 และปรากฏเรื่อยมาในเอกสารทุกฉบับในสมัยเดียวกันและสมัยปัจจุบัน คำที่ใช้รูปเขียนนี้มีทั้งที่เป็นคำร่วมเชื้อสาย คำใหม่ และคำยืม ในระยะแรกที่มีการปรากฏของรูปเขียน <แ-x> คำบางคำมีการใช้รูปเขียนแปร <แ-x>~<แ-x> ด้วย ทั้งนี้ คำที่มีการใช้รูปเขียนแปร <แ-x>~<แ-x> เป็นคำร่วมเชื้อสายและคำใหม่

จากการพิจารณาข้อมูลพบว่าคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> ที่ปรากฏในพจนานุกรม ร.ศ. 110 เกือบทั้งหมดเคยใช้รูปเขียน <แ-x> มาก่อน คำที่มีการเปลี่ยนรูปเขียนจาก <แ-x> เป็น <แ-x> ในเอกสารนี้มีทั้งคำที่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับและไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ ต่อมาในพจนานุกรม ร.ศ. 120 คำที่เคยใช้รูปเขียน <แ-x> ในพจนานุกรม ร.ศ. 110 เกือบทั้งหมดเปลี่ยนกลับไปใช้รูปเขียน <แ-x> ผู้วิจัยพบว่าคำส่วนมากที่มีการเปลี่ยนกลับไปใช้รูปเขียน <แ-x> เป็นคำที่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ ส่วนคำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> ในพจนานุกรม ร.ศ. 120 ส่วนใหญ่เป็นคำที่ไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์ใด ๆ กำกับ เมื่อพิจารณาข้อมูลในสมัยปัจจุบันจะพบว่าคำทุกคำที่เคยใช้รูปเขียน <แ-x> ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางเปลี่ยนไปใช้รูปเขียน <แ-x> ยกเว้น *แริง* และ *แผ้ว* เพียงสองคำที่ยังคงใช้รูปเขียน <แ-x> อยู่ อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันมีการปรากฏของคำใหม่และคำยืมที่ใช้รูปเขียน <แ-x> จำนวนหนึ่ง ทำให้คำที่ใช้รูปเขียนนี้มีปริมาณมากขึ้น

การที่คำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> เปลี่ยนไปใช้รูปเขียน <แ-x> หรือการเปลี่ยนกลับจากการใช้รูปเขียน <แ-x> เป็น <แ-x> ดังกล่าวข้างต้นดูเหมือนว่าจะมีความสัมพันธ์กับรูปเครื่องหมายวรรณยุกต์ คือ ในระยะแรกที่มีการปรากฏของรูปเขียน <แ-x> คำที่ใช้รูปเขียน <แ-x> จะมีทั้งคำที่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับและไม่มีเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ แต่ในเวลาต่อมาเมื่อมีการแปรเปลี่ยนของการใช้รูปเขียน ปรากฏว่าคำส่วนมากที่มีรูปเครื่องหมายวรรณยุกต์กำกับ

เปลี่ยนไปใช้รูปเขียน <u>x</u> ตามเดิม การปรากฏแปรเปลี่ยนของรูปเขียนเช่นนี้ผู้วิจัยสันนิษฐานว่ามีเหตุเนื่องมาจากการที่สามารถจะคาดเดาได้จากเสียงวรรณยุกต์ของคำว่าคำใดจะออกเสียงสระสั้นหรือยาว เพื่อความกระจ่างเกี่ยวกับเรื่องนี้ผู้วิจัยจึงทดลองศึกษาคำพยางค์เดี่ยวที่ใช้รูปเขียน <u>x</u> และมีเครื่องหมายวรรณยุกต์เอกและโทกำกับ โดยเก็บข้อมูลจากพจนานุกรม พ.ศ. 2525 ผลการทดลองศึกษาปรากฏว่า การออกเสียงสระสั้นยาวมีความสัมพันธ์กับวรรณยุกต์ดังนี้

ตารางที่ 21 : แสดงความสัมพันธ์ของเสียงสระสั้นยาว e-ee กับวรรณยุกต์

เสียงสระ	รูปเขียนแทนเสียงสระ	
	<u>x</u>	<u>x</u>
สั้น	55	19
ยาว	-	30

จากตารางที่ 21 ความสัมพันธ์ของเสียงสระสั้นยาวกับวรรณยุกต์สามารถสรุปได้ ดังนี้

ก. คำที่ใช้รูปเขียน <u>x</u> จะมีเสียงสระเป็นเสียงสั้นทุกคำ

ข. คำที่ใช้รูปเขียน <u>x</u> มีเงื่อนไขของการออกเสียงสระสั้นยาวดังนี้

1. เสียงสระเป็นเสียงสั้นเมื่อ

ก. พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางหรืออักษรสูง และมีพยัญชนะสะกดมาตรา

แม่กน

ข. พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางหรืออักษรสูง และมีพยัญชนะสะกดมาตรา

แม่เกอว สกเว้นคำว่า แก้ว

2. เสียงสระเป็นเสียงยาวเมื่อ

ก. พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางหรืออักษรสูงและมีพยัญชนะสะกดมาตราแม่กง ยกเว้นคำว่า *แม้ง* อย่างไรก็ตามผู้วิจัยได้พบว่าคำนี้เคยมีรูปเขียนเป็น *แม่งแม้ง* มาก่อน โดยปรากฏในพจนานุกรม ร.ศ. 120 ดังนั้นคำนี้จึงควรจะออกเสียงสระเป็นเสียงสั้น และการที่คำนี้ใช้รูปเขียน <แม้ง> ในปัจจุบันก็น่าจะเป็นความผิดพลาดด้านการเขียนตัวสะกด

ข. พยัญชนะต้นเป็นอักษรกลางและมีพยัญชนะสะกดมาตราแม่กม ยกเว้นคำว่า *อ้อม*

ค. พยัญชนะต้นเป็นอักษรต่ำและมีพยัญชนะสะกดมาตราใดก็ได้

การที่เสียงสระสั้นยาวมีความสัมพันธ์กับวรรณยุกต์ซึ่งทำให้สามารถจะคาดเดาได้เช่นนี้ นอกจากจะทำให้ไม่จำเป็นจะต้องใช้เครื่องหมาย <u> <u>กำกับรูปเขียน <u> <u> เพื่อแสดงเสียงสั้น เพราะวรรณยุกต์จะช่วยบอกได้ว่าคำใดควรจะออกเสียงอย่างไรโดยไม่เกิดความสับสนแล้วยังทำให้ไม่ปรากฏคู่เทียบรูปเขียนแทนเสียงสระ e-ee ที่เป็นคู่เทียบรูปสระในพยางค์ปิดด้วย ดังที่ได้พบว่ามีคู่เทียบรูปสระในพยางค์เปิดปรากฏในข้อมูลเพียงคู่เดียวเท่านั้น คือ *ตั้ง-แตง* ซึ่งปรากฏในพจนานุกรม ร.ศ. 110

แม้ว่าเสียงสระสั้นยาว e-ee ในคำพยางค์ปิดในภาษาไทยจะสามารถคาดเดาได้จากวรรณยุกต์ดังผลการทดลองศึกษาที่ปรากฏข้างต้น ซึ่งทำให้ไม่จำเป็นจะต้องใช้รูปเครื่องหมายใดกำกับรูปสระเพื่อแสดงเสียงสั้นยาวของสระในพยางค์ปิด แต่ในพยางค์เปิดยังคงมีรูปเขียนที่แสดงเสียงสั้นยาวของสระ e-ee คือรูปเขียน <u> <u> ให้เขียนแทนเสียงสระยาว [ee] และรูปเขียน <u> <u> ให้เขียนแทนเสียงสระสั้น [e]

จากการพิจารณาข้อมูลดังกล่าวแล้วจะเห็นว่าความต่างอย่างมีนัยสำคัญของสระสั้นยาว e-ee เริ่มปรากฏในภาษาไทยในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และมีการปรากฏอย่างเห็นได้ชัดในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางเป็นต้นมา

ผู้วิจัยยังไม่อาจสรุปอย่างแน่ชัดลงไปว่า อะไรเป็นเหตุให้สังเกตเห็นความแตกต่างของเสียงสระสั้นยาว e-ee และปัจจัยอะไรที่ทำให้เกิดความต่างอย่างมีนัยสำคัญของสระสั้นยาว e-ee อย่างไรก็ดี ข้อมูลที่เป็นคู่เทียบรูปสระของสระสั้นยาว e-ee ซึ่งผู้วิจัยพบว่าค่าที่เป็นคู่เทียบรูปสระเกือบทั้งหมดเป็นค่าพยางค์เปิด (หรือค่าพยางค์ที่ไม่มีรูปพยัญชนะสะกด) และค่าที่ใช้รูปเขียน <แ-ะ> ล้วนแต่เป็นคำใหม่และคำสืมทั้งสิ้น ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตว่าในระยะแรกที่มีการปรากฏรูปเขียน <แ-ะ> รูปเขียนนี้อาจจะเป็นรูปเขียนที่ใช้เขียนคำสืมซึ่งอาจจะออกเสียงสระเป็นเสียงสั้นซึ่งแตกต่างจากเสียงสระในคำไทยที่น่าจะเป็นเสียงยาวมาแต่เดิม ในเวลาใกล้เคียงกันนั้นก็มีการสร้างคำที่มีเสียงสระใกล้เคียงกับเสียงของคำสืม ทำให้ได้ยินเสียงสระสั้น e มากขึ้น ซึ่งเสียงสั้นที่ได้นั้นบังเอิญไปพ้องกับเสียงสั้นที่เป็นเสียงย่อยของสระ ee ในพยางค์ที่มีรูปวรรณยุกต์เอก จึงทำให้การได้ยินเสียงสั้น e เพิ่มขึ้นอีก ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลางเมื่อมีการสร้างคำที่มีเสียงสระสั้น e มากขึ้น จึงปรากฏความต่างอย่างมีนัยสำคัญของสระสั้นยาว e-ee ขึ้นในภาษาไทย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย